

Er ref/dnr: KN2023/02645
Vårt dnr: 2023/0079

Klimat- och näringslivsdepartementet
Enheten för branscher och industri
Sussie Gylesjö

kn.remissvar@regeringskansliet.se

cc:

Susanne.Gylesjo@regeringskansliet.se

Stockholm 21 april 2023

Remissyttrande över Critical Raw Materials Act (CRMA) – förslag från kommissionen till förordning om s.k. kritiska råvaror

Naturskyddsföreningen har tagit del av (den engelskspråkiga) remissen, dvs kommissionens förslag, som sändes oss från Klimat- och näringslivsdepartementet 17 mars 2023.

Övergripande synpunkter

- Föreningen instämmer i behovet av tydligare reglering för metaller och vissa andra råvaror, vad gäller utvinning, bearbetning, produktion, konsumtion och återvinning;
- Föreningen välkomnar kommissionens förslag om ett mål för ökad återvinning inom EU av s.k. kritiska råvaror (15 procent till 2030) men anser att detta är alltför lågt;
- Föreningen motsätter sig de förslag om maximal handläggningstid för tillståndprocesser som läggs fram, i synnerhet den som gäller gruvtillstånd (24 månader) eftersom detta kan leda till miljöprövningar av försämrad kvalitet med åtföljande negativa konsekvenser;

- Föreningen reagerar mot vissa andra brister i förslaget, såsom otillräckligt utvecklade resonemang om hänsyn till ortsbefolkning, urfolk och lokala näringar (exv. turism);
- Föreningen betonar att återvinning, återbruk av produkter och alternativ utvinning måste öka kraftigt om samhället ska klara omställningen till fossilfritt och förnybart.
- Föreningen poängterar att hållbara mål för konsumtion av kritiska råvaror måste baseras på planetära gränser, dvs att konsumtionen anpassas efter tillgången på dessa kritiska råvaror.

Naturskyddsföreningens synpunkter på förslaget till förordning

Förslaget från kommissionen (CRMA) innehåller i många fall detaljerade föreskrifter när det gäller utvinning och bearbetning av det som definieras som *kritiska* respektive *strategiska* råvaror (huvudsakligen metaller, men även vissa andra råvaror, sammantaget kallat CRM). Skälet till förslaget om ny lagstiftning är att öka självförsörjningsgraden av CRM inom EU av främst geopolitiska, säkerhets- och ekonomiska skäl. Detta innebär bland annat att medlemsländerna, enligt förslaget, måste begränsa tiden för tillståndsprocesserna för nya gruvor, vad gäller så kallade *strategiska projekt*. Vilka dessa projekt är ska avgöras av ett nytt organ inom EU, med representanter från samtliga medlemsländer.

Artikel 1

Målet för utvinning (10 procent) bör även inkludera alternativ till gruvbrytning såsom sekundär utvinning ur gruvavfall, vilket bör tydliggöras i nuvarande formulering. Målet för återvinning (15 procent) är alltför lågt satt. Graden av återvinning varierar idag stort mellan olika metaller och andra råvaror, men ett genomsnittligt mål till 2030 kunde uppgå till minst det dubbla, dvs 30 procent. Detta skulle skapa ett kraftfullt incitament att öka återvinningen av i synnerhet kritiska råvaror (CRM). Metaller är grundämnen och därför generellt sett synnerligen lämpade för återvinning. Utöver målet till 2030 behövs ett långsiktigt mål som klargör ambitionen att metaller principiellt ska återvinnas till hundra procent.

Artikel 3 och 4

Dessa artiklar hänvisar till förteckningar över *strategiska* respektive *kritiska* råvaror som finns i Annex 1 och 2, vilka inte ingår i den utsända remissen. Föreningen kan därför inte kommentera dessa förteckningar i nuläget, men önskar återkomma när så är möjligt.

Artikel 6

Föreningen instämmer i förslaget att ett medlemsland ska kunna ha vetorätt gällande utnämmandet av *strategiska projekt* (punkt 5).

Artikel 7

Punkt 2 med formuleringen om *övergripande samhällsintresse* (overriding public interest) för strategiska projekt är mycket problematisk, eftersom det kan innebära att andra legitima intressen tvingas stå tillbaka vid t ex en gruvetablering. Föreningen motsätter sig kraftigt denna formulering då det riskerar att medföra negativa konsekvenser för naturmiljön samt övriga intressenter såsom urfolk, lokala företag och boende på orten. Hänvisningen till vissa urkopplingsregler i andra direktiv (Habitat-, Vatten- och Fågeldirektivet) som förekommer i punkt 2 är oroande. Att strategiska projekt skulle *tjäna hälsa och säkerhet* (serving public health and safety) är en i sammanhanget märklig formulering. Föreningen anser därmed att punkt 2 bör utgå i sin helhet.

Artikel 8

Föreningen är tveksam till förslaget om *one stop shop*, det vill säga att en enda myndighet ska hantera ansökningar som gäller CRM. Risken är att det skulle försvåra och i vissa fall omöjliggöra tillräckligt kompetenta bedömningar av ärenden. För att möjliggöra en korrekt och fullödlig bedömning av en tillståndsansökan för en gruva krävs specialiserad kompetens från flera olika myndigheter, exempelvis Länsstyrelsen och Bergsstaten, givet hur processen är organiserad i dagens Sverige.

Artikel 10

Föreningen motsätter sig förslaget om en maximal handläggningstid om 24 månader som huvudregel för ärenden som gäller strategiska projekt. Vi anser att en sådan generell maxgräns är olycklig och skulle kunna bli kontraproduktiv för idén om en hållbar gruvnäring. Det skulle riskera att allvarligt försämra kvaliteten på miljöprövningen. Föreningen anser självklart att kortare handläggningstider är eftersträvarsvärt där så är möjligt. Dagens ibland långa handläggningstider av gruvärenden beror emellertid inte sällan på att den kvalificerade bedömning som myndigheter ska göra av miljökonsekvenser eller annan påverkan medför svåra ställningstaganden, eller att sökanden lämnat bristfälliga underlag, som måste göras om. En gruva innebär alltid en förändrad markanvändning och medför normalt en mycket stor påverkan på miljön; den biologiska mångfalden, landskapsbilden och vattenresurserna. En gruvetablering kan därför accepteras endast om skadorna på miljön kan hållas inom rimliga gränser.

Artikel 13

Föreningen noterar att förslaget till förordning (CRMA) inte påverkar skyldigheterna att leva upp till Århuskonventionen, vad gäller tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsfattande och tillgång till rättslig prövning. Detta är en viktig punkt som vi bejakar.

Artikel 17

Föreningen instämmer i förslaget om transparent och lätt tillgänglig information online rörande CRM-relaterade projekt.

Artikel 18

Föreningen anser att förslaget om nationella program för exploatering av CRM är alltför fokuserat på utvinning genom öppnandet av nya gruvor. Idén om nationella program är bra men förslaget behöver kompletteras avsevärt. Det bör innefatta kartläggning av alternativ till gruvbrytning, framför allt sekundär utvinning ur gruvavfall, liksom potentialen för tillvaratagande av uttjänt infrastruktur samt en kraftig ökad satsning på återvinning. Materialåtervinning, återbruk av produkter och alternativ utvinning måste öka kraftigt om samhället med tillräcklig hänsyn till miljö och människor ska klara omställningen till ett fossilfritt samhälle med förnybar energi, samtidigt som beroendet av import från länder utanför Europa EU minskar av geopolitiska skäl.

I den mån nya gruvor kommer att behövas skall tillstånd endast ges då skador på höga naturvärden kan undvikas, samt efter fritt och informerat förhandssamtycke (FPIC) med urfolk, och att lokalsamhället getts möjlighet att delta och påverka utformningen i konstruktiva samrådsprocesser med verkligt inflytande. Utvecklade resonemang om detta saknas tyvärr i förslaget till förordning, vilket är en allvarlig brist.

Artikel 25, 26, 27 och 28

Dessa artiklar syftar till att öka cirkulariteten av CRM, inklusive åtgärder för att främja utvinning ur avfall och återvinning av metaller i permanentmagneter med mera. Föreningen anser att denna ambition är lovvärd och instämmer med många av förslagen. För att röja hindren för ett framtida cirkulärt samhälle där ambitionen är att metaller ska återvinnas till hundra procent behöver EU redan idag skapa system som möjliggör detta.

Idag är återvinningen av de flesta metaller, inte minst de som ingår i begreppet CRM, mycket eftersatt i Sverige (liksom i Europa och globalt). Kraftfulla incitament för att öka materialåtervinningen behövs, liksom

andra styrmedel för att öka sektorns cirkularitet. Föreningen anser att bland annat följande styrmedel är centrala och bör utvecklas ytterligare:

- Krav på design för återvinning - ekodesign
- Krav på återvinning av samtliga metaller i en produkt
- Kvotplikt för återvunnet material och/eller återvinningscertifikat
- Myndigheterna, t ex SGU, måste få ett tydligt uppdrag om att sammanställa och tillhandahålla information om och, inte minst, främja metallåtervinning
- Forskning och utveckling om återvinning och alternativ utvinning behöver minst lika mycket resurser som den om gruvdrift – idag är den senare mångdubbelt gynnad

Slutligen vill föreningen framhålla att klimatomställningen måste ske utan att nya stora miljöproblem skapas, såsom gruvor på fel platser, eller utan samtycke från berörda grupper. Målkonflikten mellan klimatomställningen och den skada som nya gruvor oundvikligen har på människor och miljö måste beaktas, i enlighet med Naturskyddsföreningens mineralhierarki; dvs att resurseffektivisering, återvinning och återbruk samt sekundär utvinning prioriteras före öppnandet av nya gruvor. Omställningen till förnybart är givetvis central i klimatarbetet men det faktum att metaller och mineral är en ändlig resurs måste alltid beaktas.

Detta remissvar har tagits fram av Jonas Rudberg, föreningens sakkunnige i gruvor.

Stockholm dag som ovan

Johanna Sandahl
Ordförande